

rid Christies værk vil være af den allerstørste interesse og betydning for enhver, der ønsker at studere specielt den lutherske ortodoksis billedsyn – også i vor hjemlige kirkekunst. Påvisning af grafiske forlæg inden for dette iøvrigt betydelig mere righoldige materiale er naturligvis ikke af ny dato og viser, at de samme forlæg, som benyttedes i Norge, også var aktuelle her. Men bortset fra Georg Garde: *Danske silkebroderede lærredsduge*. København 1961 – og de oplysninger, der skjuler sig i *Danmarks Kirker*, har man intetsteds en så righoldig og gennemillustreret samlet præsentation af relevante forlæg. Det kan med sikkerhed forudsiges, at værket – og her i særdeleshed katalogbindet – vil blive et uundværligt redskab for enhver, der ønsker at gå på jagt i vor kirkekunst for at opspore kunstnernes forbilleder og herigennem bl. a. nå frem til en mere nuanceret opfattelse af selve skabelsesprocessen.

Hugo Johannsen

BERTIL ÅSTRAND: BRUNNBY KYRKA OCH KAPELLEN I ARILD OCH MÖLLE. *CWK Glerup, Lund 1972. 338 s. Ill. Sv. kr. 47.*

På den yderste del af halvøen Kullen ligger Brunnby sogn, hvor der foruden den egentlige sognekirke findes et kapel til gudstjenestebrug i hvert af de to fiskerlejer Arild og Mölle. Forfatteren, der var præst i sognet i årene 1938–1951, begyndte allerede dengang at indsamle materiale til kirkens historie og har brugt sit otium til at skrive den foreliggende bog.

Brunnby kirke er værd at beskæftige sig med, ikke mindst på grund af kalkmalerierne, som behandles udførligt. Fremstillingen, der er meget bredt anlagt, falder i otte hovedafsnit og er opbygget kronologisk, så at man inden for hvert afsnit får en redegørelse for byggearbejder og inventaranskaffelser (og -tab) i den pågældende periode. Denne disposition kunne, netop når det drejer sig om en kirkebeskrivelse, medføre gentagelser og give en flimrende fremstilling; men det er lykkedes forfatteren at undgå disse skær, så at bogen i det hele fremtræder som klart og fast komponeret.

De første fire afsnit må for en dansk læser forekomme særligt relevante; de beskriver kirkens historie frem til 1600-tallets slutning, d. v. s. en dansk landsbykirkes historie. Det kan indimellem spores, at forfatteren ikke er helt på hjemmebane i dansk kirke- og kunsthistorie, som når han i tilknytning til omtalen af dåbsfadene kommer ind på dåbskikkens ændring i det 16. årh., med en henvisning til den svenske kirkeordning af 1571 og ikke til den danske kirkeordinans 1537.

I det andet hovedafsnit (s. 35–71) gennemgås kalkmaleriernes indhold. Kirken var indviet til S. Andreas, hvis legende findes afbildet i hvælvkapperne mod nord og syd i langhuset. Kalkmalerierne forestiller i øvrigt: Profeter og andre gammeltestamentlige personer i det oprindelige kor, som nu er sakristi. En række mandlige helgener, bl. a. de tre nordiske kongehelgener, samt Maria med barnet og Marias himmelkroning i østhvælvet. Otte helgeninder samt Ma-

ria med barnet og den opstandne Kristus (se nedenfor) i det midterste hvælv i langhuset. Apostle og hellige bisper samt Frans af Assisi i vesthvælvet. – Blandt de mandlige helgener i østhvælvet er en S. Henrik ved siden af S. Laurentius, hvilket bringer forfatteren til med henvisning til B. Söderbergs omtale af Vamblingbo kirke på Gotland og af kejser Henrik 2.s sarkofag i Bamberg (Svenska kyrkomålningar, 1951) at tolke Henrik som kejser Henrik 2. Ved brug af Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder – der ikke findes i litteraturlisten – ville forfatteren i artiklen »Mikael« have kunnet finde yderligere støtte til sin tolkning. Samme værk (artiklen »Mässa, Gregorius'«) ville også kunne være brugt ved tolkningen af den opstandne Kristus som en del af »Gregorsmessen«.

Kunsthistorikere har dateret kalkmalerierne til slutningen af det 15. eller begyndelsen af det 16. årh., og forfatteren argumenterer s. 73–79 for, at de er beskrevet af Barbara Brahe – g. m. Krapperups ejer Stig Olufsen Krognos – i forbindelse med udfærdigelsen af et paveligt indulgensbrev i 1475.

I hovedafsnittet »1600-tallet« (s. 95–131) følger vi bl. a. forsvenskningen af Skåne, her eksemplificeret ved den gradvise udskiftning af kirkens danske bøger (de fleste var i 1667 danske) med tilsvarende svenske. Visse dele af fremstillingen i såvel dette som i de foregående afsnit ville have vundet i fylde, om forfatteren havde benyttet mere trykt og utrykt dansk materiale, det gælder f. eks. gennemgangen af inventaret (s. 109–115), hvorom der i Helsingborg lensregnskaber (i RA.) vil kunne findes oplysninger. Det fænomen, at kronen skyldte kirken penge (s. 121), er ikke kun svensk, men går i hvert fald tilbage til 1630'erne (Danske Kancelli B 107. Kapitlernes og Lensmændenes Besvarelser paa Kgl. Missive 1636 14. Novbr. ang. Kirkernes Kapitaler m. v. 1636–37; benyttet i svensk afskrift i nærværende bog).

Kirken blev gennemgribende restaureret 1911–12, og ved denne lejlighed blev kalkmalerierne opdaget og genfremdraget.

En beskrivelse af det middelalderlige kapel i Arild, hvortil den såkaldte »Arildslegende« – der i sin folkeviseform gengives s. 264–67 – knytter sig, samt af kapellet i Mölle, opført efter lokalt initiativ og ved frivillige bidrag i 1934, afslutter bogen.

Bogen er forsynet med fortegnelse over utrykte kilder, litteraturliste, person- og sagregister samt liste over fotografer. Den er usædvanlig rigt illustreret med flere helsides farvebilleder samt mange sort-hvide illustrationer. Der mangler fortegnelse over illustrationernes indhold, hvilket dog i de fleste tilfælde opvejes af, at de er placeret i den brede margin ud for det pågældende sted i teksten. For overskuelighedens skyld ville en plan over kalkmaleriernes placering have været på sin plads.

Alt i alt er der tale om en udstyrmæssigt tiltalende publikation indeholdende en veldokumenteret fremstilling.

Susanne Krogh Bender